

ONISIFOR GHIBU ȘI SIBIUL

Distinsul fiu al Săliștei, omul de cultură însuflețit de un înalt și autentic patriotism, a fost legat cu toată ființa sa de orașul de pe Cibin, în care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții. Născut la 31 mai 1883 în familia unui țăran – cojocar din Săliște, a făcut acolo școala „poporală” îndrumată de Biserică, după care a urmat primele șase clase la Gimnaziul de stat maghiar din Sibiu – actualul „Colegiu Gheorghe Lazăr” (1894-1900). În toamna anului 1900, pleacă la Gimnaziul ortodox român „Andrei Șaguna”, la scurt timp după ce făcuseră același pas prietenii săi Ioan Lupaș și Octavian Goga, care avuseseră un conflict cu profesorul de Istorie, șovinul Tompa Árpád, pe tema originii și continuității românilor. Gimnaziul din Brașov avea pe atunci o pleiadă de profesori distinși, între care îi menționăm doar pe Andrei Bârseanu, viitor membru al Academiei Române și președinte al Astei, autorul imnului „Pe-al nostru steag” și pe Virgil Onițiu, scriitor și membru corespondent al Academiei. După examenul de „maturitate” din 1902, urmând vechea tradiție din lumea satelor transilvane ca absolvenții de gimnaziu să devină preoți, s-a înscris la Institutul teologic „Andreian” din Sibiu, ale cărui cursuri le-a urmat între anii 1902-1905.

La Institutul teologic-pedagogic de aici, din Sibiu, n-a găsit o atmosferă propice pentru studiu, așa cum s-ar fi așteptat, lucru pe care-l mărturisește singur în „Amintirile” pe care le va publica mai târziu. Nu mai erau profesorii de renume din perioada „șaguniană” și „postșaguniană”. Singurul care se impunea, prin lucrările și prelegerile sale, era pedagogul Petru Șpan (1860-1911). Abia după 1905, anul absolvirii studiilor sale, se inaugurează o etapă nouă în viața Institutului, o dată cu numirea tinerilor profesori Ioan Lupaș, viitorul istoric și academician, și Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Ardealului.

Din aceste motive, în preajma Floriilor din anul 1904, tinerii teologi sibieni adresează un vehement memoriu către „Sinodul Arhidiecezan” (Adunarea eparhială de azi), care urma să se întrunească în Duminica Tomii, memoriu semnat de 98 din cei 100 de tineri teologi, toți absolvenți de gimnaziu. Ei cereau, între altele, ca în „secția teologică” a Institutului să nu se primească decât cel mult 30 de tineri pe an, toți cu pregătire gimnazială completă (opt clase și examen de „maturitate”) și cu obligația de a sta toți în internat, spre a beneficia și de educație spirituală corespunzătoare; să nu se mai admită tineri care să-și facă studiile „pe cale privată” („fără frecvență” de azi), să nu mai fie hirotoniți înainte de terminarea studiilor. Era un act de mare curaj pentru niște tineri teologi. Consiliul eparhial n-a prezentat memoriul „Sinodului”, dar nici nu s-au luat măsuri împotriva semnatărilor. Onisifor Ghibu era implicat direct în alcătuirea memoriului, deși era numai în anul al II-lea.

În anii studenției sibiene, își începe colaborarea la vechiul ziar șagunian, înființat în 1853, „Telegraful Român”. În 1905 și-a strâns într-o broșură, de 100 pagini, un mic studiu, publicat în mai multe numere ale ziarului, sub titlul *Limba nouălor cărți bisericești*, recenzată elogios de Nicolae Iorga și Ovid Densusianu. Tânărul teolog făcea un aspru rechizitoriu Comisiei sinodale pentru editarea cărților bisericești din București, deoarece se îndepărtase mult de lexicul bisericesc cu care erau obișnuiți de veacuri credincioșii noștri, de limba liturgică făurită de marele ierarh Antim Ivireanul, introducând o serie de neologisme, străine cu totul de mireasma graiului bisericesc. Cercetând o serie de cărți care apăruseră în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea și începutul celui următor în „Tipografia cărților bisericești” din București, Onisifor Ghibu prezenta un șir de astfel de cuvinte noi care – în opinia sa – nu făceau altceva decât să destrame unitatea limbii românești și, prin ele, însăși unitatea neamului. Desigur, această dură, dar justificată critică venită din partea Sibiului, a contribuit la înlăturarea treptată a acestor neologisme și la revenirea la „limba vechilor Cazanii”, pe care o folosim până azi.

Au urmat câțiva ani de studii superioare în afara hotarelor Transilvaniei, la Universitățile din București (1905-1906), Budapesta (1906-1907), Strasbourg (1907-1908) și Iena (1908-1909). La București a urmat cursurile de istorie ale lui Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul și Ioan Bogdan, la filosofie ale lui Titu Maiorescu, stabilind și strânse legături de prietenie cu diferiți oameni de cultură, pe care îi va evoca apoi cu un remarcabil talent literar în amintirile sale.

În 1909 obține doctoratul la Iena, cu o teză care privea școlile românești din Transilvania, *Bilingvismul în școala populară*, susținută la renumitul pedagog Wilhelm Rein; a apărut în 1910, având 128 de pagini. Tot pe atunci făcuse o călătorie de documentare în Alsacia-Lorena, teritoriu francez stăpânit pe atunci de Germania, deci într-o regiune în care exista o situație similară cu cea din Transilvania.

În timp ce studia la Budapesta, a lucrat în redacția ziarului *Lupta*, care și-a început apariția în anul 1907, tocmai pe când se dezbăteau în Parlamentul din Budapesta cunoscutele legi școlare șovine ale ministrului Cultelor și Instrucțiunii, contele Appony Albert. În aceeași perioadă a studiilor își începe colaborarea și la alte periodice românești: „Tribuna” și „Biserica și Școala” de la Arad, „Luceafărul” de la Budapesta, „Transilvania” și „Țara” de la Sibiu, „Neamul românesc” și „Neamul românesc literar” ale lui Nicolae Iorga, „Viața românească” de la Iași și altele.

Pentru a înțelege mai bine activitatea lui ziaristică din această perioadă, trebuie să notăm că după crearea statului dualist Austro-Ungaria, în 1867, Guvernul din Budapesta a dezlănțuit o adevărată luptă împotriva școlilor nemaghiare, în primul rând a celor românești, prin cunoscutele „Legi școlare” ale ministrului Trefort Ágoston din 1879 și 1883, apoi alta în 1891 și, în sfârșit, cele ale lui Apponyi din 1907 privitoare la majorarea salariilor învățătorilor confesionali la nivelul celor din școlile de stat. Urmarea a fost că parohiile mici, fiind în imposibilitatea achitării unor astfel de salarii mult majorate,

peste 400 de școli confesionale românești – ortodoxe și unite – au fost transformate în școli de stat, cu limbă de predare maghiară.

Onisifor Ghibu a intuit imediat – ca și alți cărturari români – primejdia care amenința școlile românești confesionale. Drept aceea, prin mai multe articole publicate în ziarul „Lupta” din Budapesta, al cărui redactor era, înfiera politica Guvernului, care urmărea maghiarizarea școlilor noastre. Erau semnate cu pseudonime ca F. și O. Sima ori ne semnate. De pildă, în articolul *Adunarea tuturor românilor* (Lupta, nr. 6-7/1907) propunea să se convoace o adunare în genul celei de la Blaj din 3/15 mai 1848, în care „să arătăm că suntem una, să ne validăm voința într-o formă unitară și puternică”. În articolul *Ce e de făcut cu școala?* (Lupta nr. 107-112 din 1907), mergea atât de departe încât sfătuia pe învățătorii români să demisioneze din posturile lor, iar în cazul când vor fi numiți învățători străini, părinții să nu-și mai trimită copiii la școală. Într-un alt articol, *Lupta pentru școale* (Lupta, nr. 185 din 1907) cerea unirea tuturor energiilor, în frunte cu ierarhii ambelor Biserici românești, pentru salvarea acestor școli. În *Politica noastră școlară* (Tribuna, nr. 179 din 1909), critica pasivitatea Consistoriului din Sibiu care numea pe profesorii buni de la Institutul teologic-pedagogic în posturi de protopopi (cum a fost cazul profesorului Dr. Ioan Lupaș, numit protopop la Săliște), iar la Institut erau numiți profesori necorespunzători. Critica, de asemenea, sistemul necorespunzător al inspectării școlilor primare confesionale de către protopopi, propunând trimiterea a 2-3 învățători foarte buni la cursuri de specializare și pentru documentare în Germania, după care să fie numiți inspectori școlari. În sfârșit, propunea deschiderea unor cursuri de vară pentru învățători, lucru ce va reuși să-l facă mult mai târziu, tocmai la Chișinău.

Această simplă prezentare a cuprinsului unor articole, demonstrează cu prisosință patriotismul tânărului student și mai cu seamă curajul de care dădea dovadă, ridicându-se în apărarea drepturilor legitime ale neamului românesc și ale școlilor sale.

În decembrie 1909 s-a reîntors în Săliștea natală. A continuat să scrie în „Telegraful Român” și în alte periodice ale vremii. Între altele, a publicat acum, în acest ziar studiul *Ziaristica bisericască la români*, apărut apoi în extras (Sibiu, 1910, 143 p.). Era prima lucrare consacrată acestei probleme, în care făcea câte o scurtă prezentare critică a tuturor periodicelor bisericesti din vechea Românie, Transilvania și Bucovina.

În sesiunea Sinodului Arhiepiscopiei Sibiului (Adunarea eparhială de azi, format din 20 de clerici și 40 de mireni), convocat în Duminica Tomii din anul 1910, tânărul „deputat” Octavian Goga a prezentat o documentată expunere, prin care cerea instituirea unui post de „inspector” sau „coreferent școlar” pentru școlile primare patronate de Arhiepiscopia Sibiului. Adoptându-se propunerea, s-a instituit concurs, prezentându-se un singur candidat: doctorul în pedagogie Onisifor Ghibu, care a și fost numit.

A lucrat în acest post, sub îndrumarea directă a „asesorului școlar” (consilier) Lazăr Triteanu, viitorul episcop Lucian al Romanului (1923-1947), mitropolit fiind Ioan Mețianu (1899-1916). Paralel cu slujba de inspector școlar, din martie 1911 până în iunie 1912, a suplinit catedra de Pedagogie, Istoria Pedagogiei, Psihologie și Didactică de la Institutul teologic-pedagogic, în urma morții fostului său profesor Dr. Petru Șpan. În 1912 era ales secretar al „secției școlare” a Astrei.

Având acum posibilitatea să cunoască direct problemele școlare din Transilvania – în urma inspecțiilor făcute –, a scris o serie de studii și articole, prin care informa opinia publică românească – mai ales cea din vechea Românie – de situația dramatică în care se găsea învățământul primar românesc de atunci, amenințat în permanență de legile școlare ale contelui Apponyi.

De pildă, la scurt timp după ce și-a început activitatea ca „inspector școlar”, a publicat un *Plan de învățământ și îndreptar metodic pentru școalele populare confesionale greco-orientale (ortodoxe n.n.) române din Transilvania* (1911, 321 p.). Cunoscând acum lucrurile în mod nemijlocit, în același an a publicat un mic volum intitulat *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară* (1911, 139 p.), urmat de un *Anuar pedagogic* (1913, 232 p.).

A întocmit mai multe circulare – semnate de mitropolitul Ioan Mețianu – prin care se dădeau anumite îndrumări pentru bunul mers al școlilor populare românești din eparhia Sibiului. Unele au apărut în broșura: *Câteva circulări și instrucțiuni date de Consistoriul Arhidiecezei ortodoxe române a Transilvaniei în anii 1910-1912* (1913, 62 p.).

O serie de studii și articole (semnate cu diferite pseudonime sau ne semnate), publicate în periodicele menționate, prezentau o serie de alte aspecte privind învățământul românesc din Transilvania. De pildă, prezenta situația învățământului din diferite zone ale Transilvaniei: *Starea școlilor noastre din Țara Oltului* („Tribuna”, nr. 213 din 1910), *Învățătorimea română din Sălaj* („Luceafărul”, nr. 29 și 30 din 1912), cu o serie de observații critice asupra școlilor de aici, subordonate Episcopiei unite de la Gherla, *Starea învățământului în comitatul Hunedoarei* („Românul”, nr. 35 din 1913) și altele.

Conferințele pedagogice pe protopopiate l-au preocupat mereu. Dovadă sunt broșurile pe care le-a publicat, cu dări de seamă detaliate și cu observații critice asupra acestora: *Conferințele învățătorilor din Arhidieceza ortodoxă a Transilvaniei ținute în 1912* (1913, 34 p.), *Conferințele învățătorilor din Arhidieceza ortodoxă română a Transilvaniei ținute în anul 1913* (51 p.), ca și în diferite articole.

În mai multe articole făcea recomandări concrete pentru îndreptarea stărilor de lucruri pe care le constatare: manuale școlare bine alcătuite, o inspecție corespunzătoare a școlilor, conferințe învățătoarești în care să fie dezbătute problemele majore ale învățământului „poporal” românesc, o „bibliotecă” (colecție) pedagogică cu broșuri pentru învățători, inițierea unor cursuri de alfabetizare în mediul rural și altele.

Activitatea lui Onisifor Ghibu la Sibiu s-a încheiat în noiembrie 1914, când a fost nevoit să-și părăsească locurile natale, împreună cu toată familia (soția Veturia cu trei copii, iar unul s-a născut în acest exil). Izbucnise primul război mondial și era amenințat cu trimiterea pe front ca să lupte pentru o cauză cu totul străină neamului său.

A rămas o vreme la București, unde a publicat mai multe lucrări și a colaborat la diverse ziare și reviste, prezentând și acum situația învățământului românesc din Transilvania. De pildă, în 1915 a publicat două lucrări care priveau pe românii transilvăneni, prin care voia să informeze opinia publică din vechea Românie asupra realităților din Transilvania. Prima se intitula *Școala românească din Transilvania. Dezvoltarea ei istorică și a situației ei actuale* (București, 1915, 103 p.), cealaltă: *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania* (București, 1915, 206 p.). Era prezentată pe larg întreaga organizare bisericească și școlară a românilor ortodocși (bazată pe Statutul Organic șagunian), dar și a românilor uniți, precum și a celorlalte confesiuni existente în Transilvania (sași luterani, maghiari catolici, reformați și unitarieni).

Tot la București a publicat și cunoscuta lucrare de pedagogie: *Din istoria literaturii didactice românești. I. Bucoavnele, II. Abecedarele, III. Cărțile de citire din Transilvania* (București, 1916, 359 p., în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare*). Lucrarea – prima de acest gen în literatura de specialitate la noi – se ocupa, după cum reieșea chiar din titlu, de bucoavne și abecedare (inclusiv de cele din Transilvania), precum și de cărțile de citire apărute pentru școlile din această țară românească.

În toamna anului 1916, după ce trupele germane au ocupat Muntenia, inclusiv Bucureștiul, s-a refugiat cu întreaga familie în Moldova, iar în martie 1917 a plecat în Basarabia, la Chișinău. În această provincie românească înstrăinată de un veac, a militat, prin scris și cuvânt, pentru unirea ei cu România. În 1917 fondează la Chișinău ziarul „Ardealul” (1 noiembrie 1917), transformat în cotidian sub numele „România Nouă” (24 ian.1918 – 2 dec.1918), precum și revista „Școala moldovenească”. Era ajutat și de tinerii teologi „sibieni”, refugiați peste munți, viitorii academicieni Nicolae Colan și Andrei Oțetea. A colaborat și la publicațiile basarabene mai vechi, „Luminătorul” și „Cuvânt moldovenesc”. A fost prezent la lucrările „Sfatului Țării” de la Chișinău din 27 martie / 9 aprilie 1918, când s-a hotărât unirea Basarabiei cu România.

În schimb, n-a putut fi prezent – fiind tot la Chișinău – la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, în cadrul căreia s-a hotărât unirea Transilvaniei cu România. Cu toate acestea, ai săi nu l-au uitat. Consiliul Dirigent – cu sediul la Sibiu – l-a numit secretar general al „Reșortului de Instrucție și Culte”, al cărui titular era Vasile Goldiș. S-a reîntors astfel în Sibiu tinereții, lucrând în Consiliul Dirigent. În această calitate, a avut un rol hotărâtor în reorganizarea învățământului românesc din Transilvania, în noile condiții create după realizarea unității noastre de stat. În mai 1919, a condus direct acțiunea de preluare a Universității maghiare de stat

din Cluj care a devenit astfel prima Universitate românească a Transilvaniei. Din memoriile sale, aflăm amănunte deosebit de interesante, cu privire la aceste momente de seamă din viața lui, dar și a învățământului românesc, cu rolul lui în numirea unor cadre didactice de certă valoare științifică, unii cunoscuți chiar pe plan mondial, încât numai în câțiva ani Universitatea românească din Cluj putea rivaliza cu cele mai vechi de la Iași și București. El însuși a fost profesor la catedra de Pedagogie și Istoria Pedagogiei de la Universitatea din Cluj. În același an, la 5 iunie, a fost ales membru corespondent al Academiei Române. În 1928/29 a fost ales decan al Facultății de Litere și Filosofie.

În perioada interbelică, Onisifor Ghibu a rămas același luptător intransigent ca și în tinerețe. Cu un curaj care devenea supărător pentru mulți – chiar și pentru unii din prietenii lui de altădată, ca Octavian Goga ori Silviu Dragomir – Ghibu critica cu vehemență anumite fapte și atitudini ale oamenilor politici ai timpului, revizionismul maghiar, agresivitatea și situația privilegiată a catolicismului maghiar din Transilvania, nepăsarea unor ierarhi față de problemele Bisericii și multe altele. Zeci de cărți tipărite acum stau mărturie asupra atitudinii sale intransigente față de politicianismul, corupția și nepăsarea oamenilor politici și a altor persoane cu funcții de răspundere în viața politică și socială românească.

În primul rând, trebuie să fie menționate lucrările în care prezenta situația privilegiată a Statusului „catolic maghiar” din Transilvania după 1918 și acțiunile antiromânești ale unor ordine călugărești catolice: *Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului român* (Cluj, 1924, 304 p., ed. a II-a 1932), *Un anahronism și o sfidare: Statul romano-catolic ardelean. Studiu istoric-juridic însoțit de concluziile Comisiunii istorico-juridice privitoare la Statul romano-catolic ardelean* (Cluj, 1933, 878 p.), *Universitatea Daciei superioare și problema Statului romano-catolic* (Cluj, 1931, 107 p.), *Acțiunea catolicismului unguresc și a Sfântului Scaun în România întregită. Cu 177 + 45 acte și documente* (Cluj, 1934, 105 + 938 p.), *Doi uzurpatori ai drepturilor României și ai Universității din Cluj: Sf. Scaun de la Roma și Statul romano-catolic ardelean* (Cluj, 1934, 164 p.), *Nulitatea Concordatului dintre România și Sf. Scaun* (Cluj, 1935, 54 + 88 p.), *Ordinul canonic premonstratens din România* (București, 1936, 126 p.), *Ordinul franciscanilor conventuali („minorității”) din Transilvania* (2 vol., București, 1937-1938, XIII + 771 p. + CIV + 363 p.), *Politica religioasă și minoritară a României. Fapte și documente care impun o nouă orientare* (Cluj, 1940, 830 p.).

Ca profesor de Pedagogie, a luat atitudine critică față de politica școlară a statului, mai cu seamă în perioada regimului „antonescian”, în câteva lucrări de o mare virulență și cu propuneri de remediere a stărilor de lucruri existente: *Prolegomena la o educație românească* (vol. I, Cluj, 1940, 903 p.), *Puncte cardinale pentru o concepție românească a educației* (Sibiu, 1944, 100 p.), *Dictatură și anarhie. Priviri critice asupra evoluției și obiectivelor învățământului și educației românești sub regimul Antonescu, 1940-1944* (Sibiu, 1944, 66 + 248 p.).

Se pot adăuga la acestea, o serie de studii pedagogice, un studiu consacrat călugărului-poet și miniaturist *Picu Pătruș* din Săliște (1940), câteva studii privind problemele bisericești din perioada interbelică și altele. Se adaugă la acestea colaborările de după Unire, mai ales la periodicele clujene („Societatea de mâine”, „Patria”, „Cosânzeana”, „Renașterea” ș.a.). În 1941 când fostul diacon Iosif E. Naghiu publicase o „Bibliografie” a profesorului Onisifor Ghibu, înregistra 90 de cărți, 1152 studii, articole, dări de seamă, cu 11670 pagini.

Deși incomod pentru unii ierarhi de după 1918, Onisifor Ghibu a militat mereu pentru refacerea unității noastre bisericești. Consemnăm prezența și rolul său la Adunarea națională românească de la Alba Iulia din 27 februarie 1939, la care a luat cuvântul, cerând, între altele, ca forurile în drept „să cheme din nou cât mai curând poporul român la Alba Iulia, pentru ca în această sfântă cetate a suferințelor, a bucuriilor și a nădejdlor noastre, să se pecetluiească pentru vecii vecilor și unitatea noastră religioasă”. Deși s-a semnat un act în acest sens, de către șase ierarhi ortodocși și patru uniți, precum și o serie de personalități ale vieții politice și culturale, nu s-a putut realiza nimic în anii următori din cauza războiului, cu ocupația unei părți din Ardealul de nord de către Ungaria horthystă. Iar „revenirea” din 1948 nu s-a făcut în forma preconizată de Onisifor Ghibu și nici n-a fost consultat.

N-a uitat nici Basarabia, în care activase în condiții dramatice în anii 1917-1918. A avut un rol însemnat în fondarea „Astrei basarabene”, (1926-1927), iar în 1926-1927 a fost ales senator din partea județului Orhei. A scris, în continuare, studii și critici privitoare la Basarabia, numărul total al acestora fiind de aproape cinci sute.

Anul 1940 a adus cele mai mari suferințe poporului român de pretutindeni, din toată istoria lui. Onisifor Ghibu era însă prezent „pe baricade”. Îndată după pronunțarea Diktatului de la Viena, a fost inițiatorul și sufletul unei mari adunări de la Cluj, față de acest act arbitrar.

Din nefericire, în urma Diktatului, Universitatea „Dacia Superioară” din Cluj a fost nevoită să se refugieze temporar la Sibiu, până în 1945. În această situație, s-a reîntors și Onisifor Ghibu în Sibiul tinereții lui, unde a rămas până la moarte. A mai funcționat ca profesor doar până în 1945, când a fost pensionat de noile autorități. În același an a fost internat, pentru câteva luni, în lagărul de la Caracal, unde mai erau o serie de alți fruntași ai vieții noastre culturale și politice din perioada interbelică și chiar soțiiile unora dintre ei. Onisifor Ghibu a rămas același om de acțiune și aici: voia să organizeze o Universitate de vară în lagăr, întocmindu-i chiar statutele.

Deși înlăturat complet din viața culturală și politică a țării, din Universitatea la fondarea căreia avusese un rol hotărâtor, din Academia Română (în 1948), cu cea mai mare parte a lucrărilor sale trecute în lista „publicațiilor interzise”, Onisifor Ghibu n-a încetat să lupte. Spre deosebire de alți mari cărturari ai timpului său care au avut o atitudine de pasivitate ori au sprijinit chiar noul regim politic din țara noastră, Ghibu a rămas același cărturar intransigent, plin de curaj și încrezător în dreptatea cauzei sale și în viitorul neamului său. Numai un om dârz ca el își putea permite să înainteze

memorii conducătorilor sovietici și mai cu seamă conducătorilor politici de la noi, în primul rând prietenului său din tinerețe Petru Groza, ajuns prim-ministru (1945). apoi președinte al „Prezidiului Marii Adunări Naționale” (1952), prin care atrăgea atenția asupra dezastrului în care au adus țara. Iată un scurt fragment dintr-un memoriu din martie 1949, trimis lui Petru Groza: „Niciodată n-au fost în această țară atâtea temnițe câte au fost și sunt de la 1945 încoace, care toate gem de cetățeni arestați fără motiv, nejudecați sau condamnați, fără altă vină decât aceea de a fi vrut să trăiască în țara lor ca oameni liberi și ca români. Mii și zeci de mii și sute de mii de oameni au fost ridicăți din mijlocul familiei lor, în mod ilegal și târâți în închisori, unde sunt tratați în modul cel mai neomenos, pe motiv că sunt antidemocrați, reacționari, sabotori etc. Nu există familie din care să nu fie cineva urmărit, prigonit, arestat, maltrat, nenorocit. Alte mii sau zeci de mii de oameni s-au văzut nevoiți să-și părăsească rosturile și să ia în mână toiagul pribegiei, rătăcind cu lunile și cu anii, din loc în loc, prin sate și orașe străine, din cauza persecuției și a terorii nemaipomenite...”

„Libertatea de presă și întrunire, astăzi se mai întâlnesc doar pe hârtie. Nimeni nu mai poate scoate o gazetă de opinie publică, o gazetă de opoziție cinstită, de critică constructivă. Nimeni nu poate dezbate în presa de astăzi, în mod liber, vreo problemă de actualitate. Nimeni nu mai poate scrie o pagină despre trecutul neamului și despre cei ce s-au sacrificat pentru patrie și națiune. Nimeni nu poate critica actele guvernului. Nimeni nu poate ieși din „linia” impusă de „partid”...

„Trăim de ani de zile cu cartele și ne pierdem timpul și energia făcând „coadă” pentru orice articol alimentar sau de îmbrăcăminte. Facem coadă pentru pâinea noastră cea de toate zilele, pentru ulei, zahăr, marmeladă, orez, carne etc.”.....

„Satele noastre, mândrele sate românești, care au stors admirația atâtor călători străini, sunt pe cale de a ajunge adevărate ruini. Țărâtimea românească, veche luptătoare pentru libertate, drepturi și bunăstare, ajunsă astăzi la cheremul țiganilor și al tuturor lepădăturilor satelor, își trăiește ultimele zile. ....Ce perspectivă mai are țărâtimea română, exploatată astăzi de stat, mai crunt decât de cei mai nesăturați exploatare de ieri?”

„Toate localurile instituțiilor publice sunt căpușite până la dezgust cu portrete de-ale marilor luptători sovietici și toate orașele noastre au luat o înfățișare de-a dreptul rusească, prin noile numiri de străzi. Ca să dau un singur exemplu: în Sibiu plin de glorioase tradiții românești, a fost ștearsă amintirea unei întregi serii de impunătoare figuri ale istoriei locale și generale românești, punându-se în locul lor figuri rusești, cu predilecție revoluționare. Astfel, în locul lui Andrei Șaguna, Miron Romanul, Octavian Goga, Partenie Cosma, Visarion Roman, Nicolae Cristea, Veturia Lepădatu ș.a., întâlnim pe Lenin, Stalin, Vâșinschi, Molotov, Malinovski, Jdanov, Armata Roșie, Moscova, Stalingrad ș.a.” (reproduse din cartea sa *Chemare la judecata istoriei*, I, București, 1992, p. 95, 96, 97 și 105; întregul memoriu reprodus la p. 39-122).

În 1956, a fost arestat din nou și condamnat de către Tribunalul militar din Sibiu, pentru că trimisese un memoriu conducătorilor sovietici de atunci, Nicolae Bulganin și

Nichita Hrușcirov, prin care cerea retragerea trupelor sovietice din România și retrocedarea Basarabiei, Bucovinei și ținutului Herța. A fost grațiat în ianuarie 1958, se pare că în urma intervenției personale a lui Petru Groza, înainte de moarte. Cu ocazia unei festivități la Institutul teologic din Sibiu, a luat cuvântul, cerând profesorilor și studenților să se ridice la luptă împotriva regimului comunist, act de mare curaj, dar care periclita însăși existența Institutului.

În ultimii ani ai vieții, Onisifor Ghibu și-a scris memoriile, care sunt adevărate pagini de istorie a culturii românești din prima jumătate a secolului al XX-lea. Ele au putut vedea lumina tiparului numai după moartea sa (31 octombrie 1972), prin grija fiului său, apreciatul economist și om de cultură Octavian Ghibu și a generelui său, doctorul Crișan Mircioiu. Reținem câteva titluri: *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut* (Ediție îngrijită de Crișan Mircioiu și Șerban Polverejan, Cluj, 1974, 331 p.); *Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură* (Ediție îngrijită, prefată, note și comentarii de Nadia Nicolescu, Cluj-Napoca, 1981, 382 p.); *Oameni între oameni. Amintiri* (Text stabilit, tabel cronologic și indice de Octavian Ghibu, București, 1990, 528 p.) cu remarcabile prezentări ale unor oameni de cultură, ca N. Iorga, G. Coșbuc, O. Goga, M. Sadoveanu, N. Titulescu., G. Enescu, S. Pușcariu, V. Lucaciu, I. Lupaș, V. Stroescu, V. Pârvan, L. Blaga; *Pe baricadele vieții. În Basarabia revoluționară. Amintiri* (Ediție îngrijită, prefată, tabel cronologic, note, bibliografie și indice de Octavian Ghibu, Chișinău, 1992, 636 p.).

Tot în urma stăruințelor fiului său Octavian, i-au fost reeditate câteva din lucrările sale cu profil pedagogic: *Din istoria literaturii didactice românești* (Ediție îngrijită de Octavian Păun. Tabel cronologic, studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Popeangă, București, 1975, 316 p.); *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice* (Îngrijirea ediției, tabel cronologic, bibliografie, note și comentarii de Octavian Ghibu, București, 1977, 332 p.); *Nu din partea aceea. Studii și articole, 1904-1914* (Îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de Vasile Popeangă, București, 1985, 423 p.).

*

Uitat, marginalizat, evitat de mulți de teama unor neplăceri din partea autorităților comuniste, Onisifor Ghibu și-a sfârșit drumul vieții pământești la 31 octombrie 1972, în Sibiu, unde a și fost înmormântat. Dumnezeu îi dăruise aproape 90 de ani de viață, din care exact 45 îi trăise în Sibiu (6 ca elev, 3 ca student, 4 ca inspector școlar, 5 ca profesor universitar și 27 ca pensionar). Moartea lui a trecut aproape neobservată. Abia după moarte, prin strădaniile mai mult decât vrednice de laudă ale fiului său Octavian, a început o acțiune de „reabilitare” a lui, mai cu seamă prin reeditarea unora din lucrările sale.

Acțiunea a continuat după 1989, când o stradă centrală și un liceu din Sibiu au primit numele său, la Chișinău s-a organizat o sesiune științifică „O. Ghibu” în mai

1993 și s-a dezvelit o placă comemorativă, în prezența ministrului Culturii de atunci, Ion Ungureanu și a mitropolitului Ardealului Antonie Plămădeală. Onisifor Ghibu începe astfel să fie cunoscut și de generațiile tinere, ca un cărturar de mare prestigiu, a cărui luptă și dăruire pentru neamul său ar trebui să constituie un exemplu luminos pentru toți românii, în primul rând pentru sibieni. Pe lângă bogata sa bibliotecă și arhivă, ne-a lăsat tuturor cea mai bogată moștenire: iubirea de neam.

Bibliografie:

Ioan Moga și Iosif E. Naghiu, *Biobibliografia profesorului Onisifor Ghibu*, București, 1941 (peste 1100 titluri); studiile introductive la edițiile citate; vezi și Pr. Alexandru Marcel Sabău, *Onisifor Ghibu ca pedagog*, în „Studii Teologice”, an XXXV, 1983, nr. 9-10, p.699-713; Traian Vedinaș, *Onisifor Ghibu educator și memorialist*, București, 1983; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, p. 186-188.